

ἀλλὰ καὶ ἐτέραν, κατ' αὐτὸν θεῖαν, τὴν πανθειστικὴν. Πρωτῶν ὅμως αὐτὸν ποτέον προκρίνει ὡς μητρικὴν, τὴν ἀνθρωπίνην, ἥτοι τὴν ἐξ ὑποκειμένου θεωρίαν, ἣ τὴν πανθειστικὴν; ἢ ἐν ἄλλοις λόγοις τι κάλλιον προκρίνει; ἢ ἦν ἄνθρωπος, ἢ θεός; εἰ ἄνθρωπος, τότε σβέννυται καὶ ἡ θεολογία· μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡ ἥθικὴ ἀποσπᾶται τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἀνθρώπου, ἤγουν τῆς ἀνθρωπολογίας, ὡς ἀπεδείξαμεν· εἰ δὲ θεός, τότε καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀιαιεῖται καὶ ἡ ἀνθρωπολογία. Ἐκ τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς ἀπαντήσεως καταδείκνυται, ὅτι ὁ Σ. Κόμνος ἐν μέσῳ ἀμφοτέρων ἱστάμενος παραφέρεται καὶ ὡς δίκην ἀεροποροῦ πάσχων ὥθειται ὑπὸ αὐτῶν, ὡς ὑπὸ σφοδρῶν ἀνέμων, ὅτε μὲν ὑπὸ τῆς ἐξ ὑποκειμένου εἰς τὴν πανθειστικὴν, ὅτε δὲ ἐξ αὐτῆς εἰς ἐκείνην.

Δεινὸν τῷ ὄντι ἡ ἀγνοία καὶ πολλῶν κακῶν αἰτία!

Ἀφοῦ δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰς τοιαύτας περιέπεσε συμφοράς, πανταχοῦ θεραπείαν ζητῶν οὐδαμῇ δὲ οὐδαμῶς εὐρίσκων, πανταχόθεν δὲ καταδικαζόμενος κατέρυγε πάλιν εἰς τὴν περὶ μεθόδου τῆς Γαλλικῆς σχολῆς θεωρίαν ἐν αὐτῇ προστασίαν ζητήσαν. Ἀπεδείξαμεν ἄρα ἐν ταῖς κρίσεσιν ἡμῶν, ὅτι τὴν μεθόδον τῆς Γερμανικῆς φιλοσοφίας οὔτε ὁ Κουσίνοσ ἐνόησεν, οὔτε οἱ λοιποὶ Γάλλοι, οἱ ἀψάμενοι τῆς Γερμανικῆς φιλοσοφίας· ἀπεδείξαμεν, ὅτι ἡ δυσκολία δὲν συνίσταται ἐν τῇ δικαιολογήσει τοιαύτης τινὸς ἀρχῆς· ἀλλ' ἐν τῇ ἐξ αὐτῆς προδῶν ἀπεδείξαμεν ὅτι ἐὰν ἡ ψυχολογία βάσις τῆς φιλοσοφίας κατασταθῇ τότε ἡ φιλοσοφία εἶναι ἐξ ἑτερογενῶν στοιχείων συσκειόμενον, εἶναι τραγέλαφος ὡς ἡ σχολαστικὴ καὶ ἡ Κουσίνου φιλοσοφία· εἰ δὲ Κουσίνοσ εἰς τοῦτο μόνον τῶν Γερμανῶν διέφερεν ὅτι ἀρχεται ἐκ τῆς ψυχολογίας, ἐπρεπεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ὄντολογίαν ἀρχιθεῖν· ἀνακαθίστων οὕτω τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν ὄντων· ἀλλ' ἡ Κουσίνου φιλοσοφία εἶναι εἰς τοῦτο ἀνέκλεκτος. διότι αὐτὸς τὴν παρατήρησιν ἀρχὴν τῆς μεθόδου αὐτοῦ καταστήσας εἰς οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ ἐλθῇ ὅν, εἰμὴ εἰς τὸ φέρει καὶ ἡ ἐμπειρία, τὸ ἐν τῇ πείρᾳ ζητούσα, τοιούτων εἰς τὴν πεμπειρίαν, καὶ οὐχὶ πραγματικῶς, πρότερον· διὸ ἡ Γαλλικὴ μέθοδος, μακρὰν τοῦ νὰ φέρῃ εἰς ἀληθινὴν γνῶσιν, φέρει εἰς δογματικὴν ἐκλιξίν, ὡς ἡ Βολφίου, καὶ πάντα ἐξ ὑποκειμένου θεωρεῖται. Ἀλλὰ ὁ ἐκλεκτικὸς οὗτος τρόπος, δὲ καὶ ὁ Σ Κόμνος παραδέχεται, ὡς μὴ ἐπὶ ἰδίῳ ἀρχῶν θεμελιούμενος, δὲν εἶναι ὁρθός, διότι παραδίδων τὰ κάλλιστα καὶ ὠφελιμώτατα εἰς τὴν δόξιν καὶ αὐθαίρεσιν τοῦ φιλοσοφοῦντος φέρει εἰς ἀποπλανήσεις καὶ ἀντιφατικὰς δοξασίας· ἀποδείξεις δὲ τούτου τρανωτάτη εἶναι αὐτὸς ὁ Πρόδρομος, καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Σ. Κόμνου.

Ἡ δὲ Γερμανικὴ μέθοδος τῇ φύσει τοῦ πράγματος τοῦλάχιστον ἐπεισομένη μακρὰν τοῦ νὰ ἦναι ἐνδερεῖν Γερμανικόν, ὡς ὁ Σ. Κόμνος αὐτὴν ἀγνοῶν λέγει, εἶναι τι, ἐνσυγκρίσει πρὸς τὴν ἐξ ὑποκειμένου τῶν Γάλλων μέθοδον, καίτι πραγματικῶς φυσικὸν καὶ ὀργανικόν.

Ἄλλ' οὐδὲ ἡ λογικὴ εἶναι, ὡς ὁ Σ. Κόμνος ἰσχυρίζεται ἀεροβατῶν, ἐπιτηδεῖα εἰς εὐρεσιν τῆς πραγμα-

τικῆς ἀληθείας, καὶ λύσιν μεταφυσικῶν προβλημάτων, διότι τὰς ἐννοίας δεδομένας ὑποτιθεμένη ἀσχολεῖται περὶ τὸ εἶδος αὐτῶν, οὐχὶ δὲ περὶ τὸ πῶθεν ἐκείναι ἐλήφθησαν, οὔτε περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν καθ' ὕλην θεωρουμένων.

Καὶ θεθαίως πῶς ἦν δυνατόν, ἀγνοῶν ὁ Σ. Κόμνος οὐμόνον τὴν Γερμανικὴν ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἄλλην φιλοσοφίαν, νὰ ἦναι ἀρμόδιος νὰ κρίνῃ ἐφ' ὅσων κρίνει, καὶ νὰ εἴπῃ τι ὀρθόν; Μὴ ὦν δὲ ἱκανὸς μηδὲν ἀπλῶς ὀρθὸν εἰπεῖν, πῶς νὰ εἴπῃ καίτι τῶν ἄλλων κάλλιον, ὡς ἐγκαυχᾶται; Ἀλλὰ κάλλιστον καὶ ἐξοχον ἔχει ὁ Σ. Κόμνος τὰς ὕβρεις καὶ τὰς ἀτομικὰς προσδόλας, καὶ μόνον ταύτας· καὶ ταύτας ἐπεδαψίλευσεν εἰς ἡμᾶς, καὶ τὸν κορυφαῖον τῆς ἐποχῆς φιλόσοφον, τὸν Σχελλίγγιον! Ἀλλὰ τί πρῶτον νὰ εἴπῃ τις, τί ὕψιστον τί νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸν Σχελλίγγιον ὁ Σ. Κόμνος νομίζει τιθηκότα; ὅτι ὁ Σ. Κόμνος οὐδὲ τοὺς κορυφαίους τῆς ἐπιστήμης γινώσκει! τί νὰ εἴπῃ τις, ὅτι ὁ Κουσίνοσ καὶ οἱ Γάλλοι τοῦ ἀρχαίου, ἰδίως δὲ τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη, ἐνοοῦσιν; ἡμεῖς εἰ τοιαῦτα ἐλέγομεν, δικαίως ἠθέλαμεν ἐξελεγχθῆ ψευδόμενοι, διότι ἐκ τῶν ὅσα τοῦλάχιστον γινώσκουμεν, τὰ ὁποῖα περὶ αὐτῶν συνέγραψαν, οὔτε ἐμβριθῆ θεωροῦνται, οὔτε ὀρθά.

Φρονιμώτερον ἦτο, ἂν ὁ Σ. Κόμνος παραλείπων ταῦτα πάντα, τὰ παντός ἡθικοῦ χαρακτήρος ἐστερημένα, ἤθελεν ἀπαντᾶν μόνον εἰς τὸ προκειμενον, καὶ τοῦτο σπουδάζων καὶ οὐχὶ ὑβρίζων, διότι ἡ ἀληθὴς ὑπόληψις δὲν ἀποκτάται θεθαίως δι' ὕβρεων, ἀλλὰ διὰ πόνων καὶ μελέτης· φρονιμώτερον, ἂν ὁ Σ. Κόμνος ἐζήτην νὰ μάθῃ παρ' ἐβόχων ἀνδρῶν, οὐχὶ δὲ ἐξυβρίζων νὰ ἀντιτάσῃ αὐτοῖς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ, διότι τοῦτο ποιῶν, ποιεῖ ἔργα νεανικά, καὶ ἀντιτάσεων αὐτοῖς ἤρωσιν οὐδὲ στρατιώτας μολυβδίνους κατορβοὶ τοσαῦτα, ὅσα καὶ οἱ μολυβδῖνοι κατορβοῦσιν ἐν ταῖς μάχαις, φρουρία δηλονότι ἐκπορβοῦντες, κ-λ!! Τοιαῦτα δὲ ποιῶν τῇ ἀληθείᾳ ἐπικυροῖ τὰς δοξασίας αὐτοῦ τοῖς ἔργοις συνφάς, καὶ τὸν κόσμον ζητῶν νὰ ἐξαπατᾷ μεταμφεύνεται ὅτε μὲν τὸ προσωπεῖον τῶν σοφιστῶν, ὅτε δὲ τὸ τῶν πανθειστών, ἢ κάλλιον τὸ τῶν κοινωτικημονιστῶν, καὶ τοῦ Σάν-Σίμωνος, ἐκ τοῦ τάγματος τοῦ ὁποίου καὶ αὐτός, ὡς ἀπεδείξαμεν, πεζὸς ἐστίν.

Ὁ ἀληθεὶς ἀρχὰς ἔχων, οὐδένος δεῖται προσωπείου ἀλλὰ καὶ σεμνοπρεπῶς καὶ παρρησίᾳ λέγει τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ δὲ Σ. Κόμνος, εἰ ἀληθεὶς εἶχεν ἀρχὰς, δὲν ὠμίλει καὶ ἐδόξαζεν, ὅπως λαλεῖ καὶ δοξάζει. Ἡμεῖς δὲ διαρρήξαντες ἀμφοτέρας τὰς ἀντιφατικὰς αὐτοῦ θεωρίας, ἤτοι τὰ δύο αὐτοῦ προσωπεῖα, καὶ τὸν τρόπον ἀνεπιστήμονα ἀποδείξαντες, νομίζομεν, ὅτι αὐτῷ οὐδὲν κακὸν ἐποίησάμεθα, μάλιστα δὲ τὸ ἐναντίον, καλὸν μέγα, μέγιστον, αὐτὸν τούτων ἀπογυμνῶσαντες.